

שיח רפתנים

הרהורים בעקבות רשימתו של בר-ענן –

מבחן גוף, עטין וחליבה

העתידה. אנו חיים בעידן של טכנולוגיה דוהרת אשר אחד המייצגים שלו הוא המחשב. המחשב יכול לענות על כל שאלה. אך מהימנות התשובה תלויה במהימנות השאלה. כוונתי לומר, כי קיים יחס גומלין בין האדם המזין את המחשב ובין התשובות, אשר המחשב פולט. אם „הזנתו“ של המחשב תהיה לוקה בחסר, עלול הדבר להתבטא ב„תגובתו“.

הצעת בר-ענן נראית לי לוקה בחסר בשני תחומים:

- א. מיעוט מספר התכונות העומדות למיבחן.
ב. אי ודאות במהימנות השיפוט ע"י הבוקרים.

א) מספר התכונות

בלוח השיפוט במאמרו של פרופ' טרימברגר (בחוברת משק הבקר 109-110) כולל מבחן הגוף 12 פריטים.

בחוברת הנקראת „מבט חדש על הפרה ה' ישנה“ המופצת על ידי ג'נטיקס קאליפורניה, מומלצת שיטה להערכת התכונות הגופניות, הכוללת 10 תכונות עיקריות.

גם אצלנו היתה נהוגה פעם שיטה, אשר כללה 13 פריטים וכל פריט יכול היה לזכות באחד מ-6 ציונים. שיטה זו הוחלפה בשיטה הנהוגה כיום, הכוללת 7 פריטים גופניים באפשרות של 4 ציונים.

עכשיו מציע ראובן רק 4 תכונות למיבחן ואפשרות 3 ציונים לכל תכונה. עקרונית אני מקבל את השיטה של שלשה ציונים המוצעת; „טוב מאד, בינוני, גרוע“. אך נראה לי שיש תכונות

קראתי בעיון את הצעתו של ראובן בר-ענן „מבחן גוף, עטין וחליבה (לפי שיפוט הבוקרים)“ משק הבקר 109-110. לאחר עיון יותר יסודי בבעיה זו אני נענה ברצון לפנייתו אל הבוקרים, ומביע דעתי בנידון.

נראה לי, כי אנו הבוקרים „חטאנו“ מעט בנקודה זו ובעקבות הדחירה אחרי תגובות שיא לא יחסנו מספיק תשומת לב למכלול התכונות הגופניות של פרותינו.

אילו היינו יותר קפדניים בבחירה ובבירור של התכונות הגופניות הרצויות, יתכן היינו מתקדמים בקצב איטי יותר בתגובת החלב ור השומן, אבל הסך הכל, „השורה התחתונה“, לא היתה מביישת. היום כבר ברור לכולנו שיש למיבנה הגופני של הפרה השפעה מכרעת על עמידותה וכושר השתמרותה, על התאמתה ל- מימשק החליבה ועל ייצור הבשר והחלב.

בספר „בקר חלב בחקלאות האמריקאית“ של הפרופסורים פורטר, סימס, ופורמן ממדינת איווה, מביאים המחברים טבלה יפה, העוסקת בקשר שבין ס"ה השיפוט הגופני והייצור. מדובר ב- 34000 פרות מגזע גרנסי אשר עומדות במבחן רשמי, ובמשך 5 שנים נערך עליהן גם שיפוט גופני. בטבלה זו בולט בצורה משמעותית ביותר הקשר ההדוק שבין השיפוט הגופני ובין הייצור. ככל שעולה הניקוד במיבנה הגוף עולה כושר הייצור של חלב ושומן.

יש לקדם בברכה את הרצון להרחיב את מספר התכונות העומדות למיבחן במגמה להע- מיק ולהרחיב את הדרישות בתחום טיפוח הפרה

ימים ימלאו את גליון השיפוט לבקר כמו „טוטר כדורגל“ ואז קיימת סכנה שהחומר שיכנס למחשב יהיה „טוטר-טיפוח“. ואל החומר שהמחשב יפלוט אנו נתיחס כאל תורה מסיני.

קיימות שתי תכונות, אשר יש חשיבות רבה לבחון אותן והן ניתנות לשיפוט של הבוקר:

- 1) מהירות החליבה (או אופן ההיחלבות);
2. מזג הפרה.

אינני משוכנע עדיין שדווקא החליבה ה- מהירה ביותר היא הרצויה. לתכונה זו יש הש- לכות גם על דלקת-העטין, וגם לצד הטכני של החליבה. לדעתי, על הרפתן לציין אחת משלוש הדרגות:

1. מהר מדי,
2. טוב,
3. לאט מדי. — (בדרגה מהר מדי, כוונתי לאותן הפרות, אשר יש להן פטמות בעלות נפח קיבול גדול ושריר טבעתי חלש, פרות אלו על פי רוב מפסידות חלב בחדר ההמתנה ובמכון החליבה בשלב ההכנה ועד להרכבת הגביעים. לאחר הרכבת המכונה הקומץ אינו מסוגל להעביר את כל כמות החלב והמכונה נופלת).

תכונה שניה לשיפוט הרפתן היא מזג הפרה. תכונה זו נראית לי חשובה משתי בחינות:

א. התנהגות הפרה במכון החליבה ובטפולים שונים על-ידי אנשים כמו הרופא, המזריע, הטלף, וכמובן הרפתן.

ב. המזג הנוח של הפרה חשוב מאד בשיטת המימשק של „רכבת“, הנהוגה ברוב הרפתות, בה הפרה נודדת בתקופת החליבה מקבוצה לקבוצה בהתאם לגובה תנובתה. המזג הנוח שלה ושל חברותיה ימנע ממנה משברים מיותרים, בתכונה זו צריך הרפתן לציין אחת משלוש אפשרויות: (א) מזג נוח, (ב) עצבנית וסרבנית, (ג) פחדנית ומבולבלת.

כולנו יודעים שקיימת השפעת גומלין בין „מזג הרפתן“ ומזג הפרה, אשר גדלה תחת חסותו. והדבר מורכב עוד יותר, כשמדובר בצוות רפ- תנים. אך גם לתורשה יש חלק נכבד במזג הפרה.

נות עיקריות אשר אסור להשמיט ממכלול הר- תכונות העומדות למבחן כגון: הרגליים, רקימת בשר, ופירוט חלקי העטין האחורי וקדמי. למעלה ממחצית חייה מבלה הפרה בעמידה או בהליכה ועל רגליה לשאת מכונת ייצור חלב שמשקלה 600 — 700 ק"ג. עלינו לטפח רגליים כאלה שתור- כלנה לשאת ביעילות פרה כזו לאורך ימים בתנאי המימשק הקיימים אצלנו. על כן נראה לי מיבחן הרגליים ראוי לתשומת לב.

חשיבות התכונה של רקימת בשר וערכה הר- כלכלי ידועים לכולנו. לא רק עגלי המרבק, שהם מחצית הולדות, גם כל הפרות מוצאות את דרכן במוקדם או במאוחר אל סיר הבשר. אמנם בהצער- תו של ראובן מופיעה התכונה של גודל הגוף, שהיא חשובה לכשעצמה אך אינה קשורה בהכרח לרקימת בשר.

ובאשר לעטין, אנו מוצאים בלוח השיפוט אצל טרימברגר 5 תכונות-משנה לעטין. לדעתי המושג „צמידות העטין“ הוא כוללני מדי ויש לפרט עטין קדמי ועטין אחורי.

ב) מהימנות השיפוט

עם כל הערכתי הרבה לרפתנים המתמידים, אני מרשה לעצמי להטיל ספק במידת המהימנות של שיפוט גופני ע"י הבוקרים. ידוע, שאצלנו בישראל אחוז התחלופה בעדר הפרות גבוה מאד. קצת פחות ידוע מהו אחוז התחלופה „בי- עדר“ הרפתנים. יש עדרים לא מעטים בהם רוב הבוקרים אינם מכירים את הפרות. שיפוט התכונות הגופניות בבקר החלב אסור שיעשה כדרך תחביב.

בספרו „טכניקות שיפוט בקר חלב“ כותב פרופ' טרימברגר: „טכניקת השיפוט היא צרוף של מדע ואמנות...“

נראה לי שלא כל אחד אשר מוסמך לחלוב במכון החליבה, ומוסמך לחלק מזון הינו בר- סמכא באופן אוטומאטי גם בשיפוט התכונות הר- גופניות. גם בארצות בהן הניידות של העובדים בענף איננה קיימת בכלל והבוקר מכיר היטב את כל פרותיו נערך המיבחן הגופני ע"י צוות מקצועי מוסמך. אני חושש מאד שבמקרים מסו-

סיכום

עטין קדמי וחיבורו, עטין אחורי וחיבורו, צורת הפטמות ומיקומן. תכונות אלו ישפוט הצוות המוסמך.

את מהירות החליבה ומזג הפרה ישפוט הר בוקר. את השיפוט יש לבצע לא רק לבנות הר פרים העומדים למבחן, אלא יש לשפוט את כל הפרות הרשומות בספר העדר בכל תקופות החליבה שלהן. ואת הנתונים יש לעבד במחשב.

עיבוד הנתונים של מכלול התכונות הגופניות יעזור לנו מאד בהתקדמות בטיפוח הפרה הרצויה לנו בעתיד.

מיבחן המיבנה הגופני של הפרות הנו מספיק מכובד וחשוב בכדי להקנות לו „כרטיס כניסה“ למחשב בזכות עצמו ואין הוא צריך להכנס ל- מחשב כ„טרמפיסט“ ליד מיבחני החלב, אחוז השומן ואופן ההמלטה. המיבחן צריך להתבצע ע"י צוות מאומן ומוסמך מטעם ספר העדר והר אגודות להזרעה. בדיוק כשם שעובדים מבקרי החלב. שיטת השיפוט צריכה לדעתי לכלול את שבעת הפריטים הנהוגים כיום ונוסף להם מהירות החליבה ומזג הפרה.

7 התכונות הן: גודל והיקף הגוף, אופי חלבני, רקימת בשר, מיבנה הכתף והרגליים, מיבנה

עזרא צמרי — מרחביה

דצמבר 1970

טיפוח: רפתנים של העתיד. אחרי שהזינו עיניהם בפרות שבתצוגה, טועמים במזנון מתוצרת „תנובה“. צלם ביל בטסון, שריד